

Soros György New York-i pénzember egyike azoknak a magyar születésű külföldieknek, akik pénzádománnyal emlékeznek meg szülőhazájukról. Ilyen gyakorlatias segítséget nyújtó hazánkfiai közül az összeg nagysága alapján bizonyára az első hely illeti: évente kerek egymillió dollárt adományoz a magyar társadalomnak. Nagylelkű felajánlása 1984-ben történt, alapítvány formájában. Ennek központja New Yorkban működik, nálunk pedig a Magyar Tudományos Akadémiával kötött szerződés szerint bizottság alakult az alapítvány ügyeinek intézésére; hivatalos neve: Magyar Tudományos Akadémia—Soros Alapítvány Bizottság.

nyos vagy művészi tevékenység előmozdítása céljából. Vagyis intézmények és egyének egyaránt pályázhatnak a Soros Alapítvány szerteágazó juttatásainak, kedvezményeinek elnyerésére.

Jól érzékelteti az alapítvány keretében az első két évben lebonyolított valutaprogramok sokrétűségét a pályázatok tematikája: gazdaságvezető-képzés, külföldi könyvvásárlás, videoberendezések, kongresszusi résztvevők támogatása, a magyar kultúra külföldi terjesztése, nyelvtanítási, fordítási programok stb. Ez idő alatt 113 darab Rank Xerox 1025 típusú gyorsmásoló érkezett az országba, a következő intézményeknek:

Soros Alapítvány

Pályázni lehet

Evi egymillió dollár

Két kuratórium

Az alapító szerződés

Az alapítvány igazgató tanácsának elnöke Soros György, tagjainak száma hat, köztük van Philip Kaiser, az Egyesült Államok volt budapesti nagykövete. Az említett bizottságnak ugyancsak Soros György az elnöke, társelnök Kulcsár Kálmán akadémikus, az MTA főtítkárhelyettese, öt tagja: Vásárhelyi Miklós újságíró (az elnök személyes képviselője), Tardos József, az MTA főosztályvezetője (a társelnök személyes képviselője), Hankiss Elemér szociológus, Vályi Gábor akadémikus és Vámos Tibor akadémikus. További szervek: az irodalmi kuratórium, amelynek elnöke Vészi Endre író, és a társadalomtudományi kuratórium, elnöke Eörsi Gyula akadémikus. Mindkét kuratóriumnak az elnökön kívül 4-4 tagja van.

Az 1930-ban született és 1947-ben kivándorolt alapító így nyilatkozik alapítványáról: „Az alapítvány célja, hogy támogassa a magyar társadalom kibontakozását. Mint külföldi, nem tudom és nem is tartom feladatomnak meghatározni, hogy ez miből áll. Úgy vélem azonban, hogy a kulturális és a tudományos élet gazdagodása és sokszínűsége mindenképp hozzájárul. És az alapítvány éppen arra törekszik, hogy bővítse a kulturális alkotómunka, a közművelődés, az új kezdeményezések lehetőségeit.”

Az 1984. május 28-án kelt alapító szerződést az MTA nevében Láng István főtítkárral írta alá. Első pontja következőképpen határozza meg a célokat: a magyar gazdasági, tudományos és kulturális szakemberek és diákok tanulmányútajainak, külföldi kongresszusokon való részvételének támogatása és előkészítése; külföldi tanulmányi jogok megvásárlásának segítése; tudományos-kutató műszerek, alkatrészek és anyagok beszerzésének támogatása; a magyar tudomány és kultúra támogatása ösztöndíjakkal, adományokkal.

Az alapítvány anyagi juttatásait pályázati formában lehet elnyerni. A részvétel lehetősége mindenki előtt nyitva áll, és az említett bizottság a beérkező javaslatok (pályázatok) alapján alakítja ki mindenkor programját (a bizottság elnökének és társelnökének az odaítélést illetően vétőjoga van). Erdekes pénzügyi konstrukciót alakítottak ki ehhez: a bizottság javaslatára a New York-i központ valutát utal ki, a kedvezményezettek pedig kötelesek a valuta forintértékét befizetni a bizottságnak a Magyar Nemzeti Banknál vezetett számlájára. A bankszámlán így felgyűlő összegeket és azok kamatait a forinttámogatást igénylő pályázók között osztják fel ösztöndíj, kölcsön vagy szubvenció formájában, valamilyen értékes közművelődési, tudomá-

A SZERZŐDÉS ALÁÍRÁSA AZ MTA TUDÓSKLUBJÁBAN

Kötelesek forintellenértékét befizetni

27 egyetemi és főiskolai könyvtár, 17 egészségügyi könyvtár, 44 tudományos szakkönyvtár és 25 közművelődési könyvtár. Ezeknek és más valutaigényeknek forintellenértéként 1985. december 31-ig mintegy 55 millió forint folyt be a bizottság számlájára.

Forintban és valutában

Nem csekély tehát az az összeg, amely felett az az MTA-Soros Alapítvány Bizottság rendelkezik. Ebből a forintösszegeből fizetik az elfogadott pályázatokat és a havi összegekre szóló irodalmi és társadalomtudományi ösztöndíjakat. Pályázati lehetőségek: irodalmi ösztöndíj az irodalom, az irodalomkritika és az irodalomtudomány hivatásos és amatőr művelői részére; az ösztöndíj összege általában havi 5000–8000 forint, időtartama legfeljebb két év. Társadalomtudományi ösztöndíj hivatásos és amatőr kutatók részére; az összeg és az időtartam ugyanannyi. Szabadon választott témakörben intézmények, csoportok, magánszemélyek a két ösztöndíj-pályázat kereteibe nem illő kulturális, társadalomfejlesztő, közösségteremtő programokkal pályázhatnak, az új és újító szellemi kezdeményezések előnyben részesülnek.

Valutás formák: dollártámogatás intézmények, csoportok és magánszemélyek részére a forintellenérték befizetésének kötelezettségével. Támogatás tudományos közlemények külföldi megjelenítéséhez. Hozzájárulás fiatal szakemberek külföldi szakmai tanácskozásokon való részvételéhez. Negyven éven aluli tudományos kutatók pályázhatnak az útiköltséghez vagy az ott-tartózkodás

költségeihez való hozzájárulásra. Előnyben részesülnek azok a jelentkezők, akiknek előadását a konferencia szervezői elfogadták, és azok a fiatalok, akik még nem vettek részt hasonló fórumokon.

Forintösztöndíjra évenként kétszer, március 1-ig és szeptember 30-ig lehet pályázatot benyújtani az MTA-Soros Alapítvány Bizottság titkársága (1525 Budapest, Pf. 34.). A bizottság évi 4–5 alkalommal ülésezik, és ekkor dönt a benyújtott pályázatokról. Megalakulása óta mintegy 1500 pályázatot nyújtottak be, az elfogadott pályázatok száma körülbelül 400. Ebből ösztöndíj 115, általános jellegű (egyszeri támogatás) 104, a többi külföldi konferenciára kitűzők támogatása volt.

Támogatást kaptak

Tallózzunk a bizottság első, összefoglaló jelentésében. A legnagyobb összegű forinttámogatásokat a következő intézmények, illetve személyek kapták: a Budapesti Műszaki Egyetem keretében működő Skéné Színpad 1 200 000 forint, a műszaki berendezés korszerűsítésére és a mozgásszínházi nemzetközi fesztivál költségeihez való hozzájárulásra; a kaposvári Csiky Gergely Színház 1 020 610 forint videó-stúdió létesítésére; a Kodály Néptánc Kamaragyűttes 500 000 forint, a csoport 12 táncosból és 4 zenészből áll. Hortobágyi László 860 000 forintot kapott keleti zenestúdiójának korszerűsítéséhez. Az alapítvány „egyéb” címszó alatt összefoglalt támogatásai közül csak egyet említünk: a Mozgássérültek Országos Egyesülete 800 000 forintos támogatásban részesült.

Ami a dollárkifizetéseket illeti,

a Soros Alapítvány a legnagyobb összegekkel a gazdasági vezetőképzés intézményeit támogatja. Az Országos Vezetőképző Intézet 1985. május 1-ig 180 000 dollárhoz, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem 150 000 dollárhoz, a Budapesti Műszaki Egyetem 100 000 dollárhoz jutott. A bizottság javasolta az alapítványnak, hogy a SOTE 2. számú Gyermekgyógyászati Klinikája számára vásároljon meg egy 80 000 dollár értékű ultrahangos daganatdiagnosztizáló készüléket. A Központi Orvostudományi Kutató Intézet 30 000 dollárt kapott egy spektrofotométer vásárlására, amely a vörösvérsejtek helyettesítésére alkalmas anyagok kikísérletéséhez szükséges. Dr. Schlammadinger József, a Debreceni Orvostudományi Egyetem biológiai intézetének munkatársa 2500 dolláros juttatásban részesült az autoimmun betegségek kutatásához szükséges műszer megvásárlásához. Dr. Inzelt György, az ELTE kutatója 12 000 dolláros támogatást kapott kutatási berendezések beszerzésére. A dollárprogramok összege 1985. május 1-ig másfél millió dollár volt.

A társadalomtudományi kuratórium 15 ösztöndíjasából 10 kapott két évre különböző összegű havi ösztöndíjat. Van közöttük szociológus, művészettörténész, pszichológus, levéltáros, szellemi szabadfoglalkozású. Témák: a magyar néphit enciklopédiája; a korakeresztény filozófiatörténet zsidó és pogány kapcsolódásai; az 1849. évi tavaszi hadjárat; az isaszegi csata; főbb áramlatok és műfajok a magyar szobrászatban; a Haladás című hetilap évfolyamainak elemzése stb. Az irodalmi kuratórium másfél év alatt 23 ösztöndíjat ítelt oda, ezeknek nem egészen felét két évre. Ösztöndíjat kapott a többi között Deák Tamás, Kertész Imre, Mészöly Miklós, Nádas Péter, Bari Károly. Témák: tudománykritika és modern regény; Ady utóéletének és értékelésének története a huszas években; Kant: A tiszta ész kritikája című művének fordítása; tanulmány a modern dráma elméleti kérdéseiről stb.

Mindemellett a Soros Alapítvány a magyar képzőművészet támogatására is gondot fordít. A Múcsarnokkal közösen Dokumentációs Központot hozott létre, amelynek munkáját nemzetközi tanácsadó testület irányítja. A testületben két amerikai, egy angol és egy bécsi múzeum igazgatója is részt vesz.

Végül hadd idézzük az alapító nyilatkozatának utolsó mondatát: „Az Alapítvány sikere a pályázók ötletességén, a magyar társadalom fogadókészségén múlik.”

ELEK ISTVÁN